

UZLIKSIZ TALIM TIZIMIDA SHAXS MA'NAVIY KAMOLOTINI TAKOMILLASHTIRISH

Isroilova Xosiyat

Milliy universitet ijtimoiy fanlar kafedrasida magistranti.

Annotatsiya. *Ushbu maqolada uzliksiz ta'lim tizimi hamda ushbu jarayonda shaxs ma'naviy kamolotini takomillashtirish haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar. *Uzliksiz ta'lim, maktab, bog'cha, oliy ta'lim, tarbiya, shaxs, individ, yondashuv.*

Shaxs tushunchasi insonga taalluqli bo'lib, konkret kishi, ya'ni, muayyan jamiyatning a'zosini ifodalashga xizmat qiladi. Odam shaxs bo'lishi uchun psixik jihatdan rivojlanishi, o'zini yaxlit inson sifatida his etishi, o'z xususiyatlari va sifatleri bilan boshqalardan farq qilmog'i kerak. "Individ" nima? Bola ma'lum yoshga qadar "individ" sanaladi. Individ lotincha "individuum" so'zidan olingan bo'lib, «bo'linmas», «alohida shaxs», «yagona» ma'nolarini anglatadi. Individuallik esa tarbiya jarayonini amalga oshirishda bolaning shaxsiy xususiyatlari va yashash sharoitlarini chuqur bilish hamda hisobga olishdan iborat.

SHaxs – muayyan jamiyatning a'zosi bo'lib, u psixologik jihatdan taraqqiy etgan, o'z xususiyatlari va xatti-harakatlari bilan boshqalardan ajralib turadi. Kadrlar tayyorlash milliy modelida ham shaxs – kadrlar tayyorlash tizimining bosh sub'ekti va ob'ekti, ta'lim sohasidagi xizmatlarining iste'molchisi va ularni amalga oshiruvchi sifatida ta'riflanadi. Kadrlar tayyorlash sohasidagi davlat siyosati insonni intellektual va ma'naviy-axlohiy jihatdan tarbiyalash, uning har tomonlama rivojlangan shaxs sifatida namoyon bo'lishiga erishishni nazarda tutadi. Mazkur ijtimoiy talabning amalga oshirilishi har bir fuharoning bilim olish, ijodiy qobiliyatini namoyon etish, intellektual jihatdan rivojlanishi hamda muayyan kasb yo'nalishi bo'yicha mehnat qilish huquqni kafolatlaydi. Odamning ijtimoiy mavjudot sifatida shaxsga aylanishi uchun ijtimoiy muhit sharoitlari va tarbiya kerak bo'ladi. Ana shular ta'sirida odam inson sifatida rivojlanib boradi va shaxsga aylanadi.

O'zbekiston Respublikasida uzluksiz ta'lim kadrlar tayyorlash tizimining asosi, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlovchi, shaxs, jamiyat va davlatning, ilmiy-texnikaviy va madaniy ehtiyojlarini qondiruvchi ustuvor soha bo'lib, ijodkor, ijtimoiy faol, ma'naviy boy shaxsning shakllanishi va yuqori malakali raqobatbardosh kadrlarning jadal tayyorlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Darhaqiqat, uzluksiz ta'lim jarayoni shaxsning har tomonlama qaror topishi uchun eng qulay davr sanaladi. Mazkur davrda shaxs fan asoslari hamda kasbhunar ma'lumotlarini o'zlashtiradi, yuksak ma'naviy-axloqiy sifatlarga ega shaxs va malakali kadr sifatida kamol topib boradi. Unda muayyan dunyoqarash shakllanadi. Ma'lumki, ta'lim – tarbiya insonga borliqni anglash sir asrorlarini tushunish, tinimsiz rivojlanayotgan dunyoga moslashish, dunyoqarashini shakllantirish, nihoyat, jamiyatni

insonparvarlantirishga hissa qo`shish imkonini yaratadi. Har qanday davlatning qudrati va rivojlanish darajasini aynan ta`lim tizimi aniqlab beradi. Davlatning ushbu tizimga munosabati, uning kelajagini belgilaydi. Bugungi kunda O`zbekiston Respublikasida uzluksiz ta`lim quyidagi ta`lim turlarini o`z ichiga oladi:

- maktabgacha ta`lim;
- umumiy o`rta, o`rta maxsus ta`limi;
- professional ta`lim
- oliy ta`lim;
- oliy o`quv yurtidan keyingi ta`lim;
- kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash;
- maktabdan tashqari ta`lim.

Bundan tashqari ta`lim tizimida uzviylik va uzluksizlik masalalarini yuqori darajada ko`rib chiqilishi yo`lga qo`yilgan bo`lib, tarkibiy qismlarining funksiyalari aniq belgilangan va o`z oldiga qo`yilgan vazifalarni tizimli bajarilishini ta`minlashni talab etmoqda. Odatda, davlat talablarni bajarilishini statistik tizim orqali baholanib boriladi. Bunday statistik qarash va baholash o`zining qator ustunliklari bilan ajralib tursada, dinamik tizimlarda ro`y berishi mumkin bo`lgan ba`zi holatlarga e`tibor bilan qarash imkonini beramaydi.

Uzluksiz ta`lim tizimida shaxsning ma`naviy kamolotini oshirish shaxsiy o`sishning turli jihatlarini o`zida mujassam etgan yaxlit yondashuvni o`z ichiga oladi. Bu yerda bir nechta takliflar mavjud.

1. O`z-o`zini mulohaza qilishni rag`batlantiring: odamlarga o`z fikrlari, his-tuyg`ulari va qadriyatlari haqida mulohaza yuritishga yordam berish uchun kundalik yuritish, meditatsiya va diqqatni jalb qilish kabi amaliyotlarni targ`ib qiling.

2. Maqsad tuyg`usini tarbiyalang: odamlarga o`zlarining ehtirolari, qadriyatlari va maqsadlarini aniqlashga yordam bering. Ularni ta`limga bo`lgan intilishlarini o`zlarining chuqurroq maqsadlari bilan uyg'unlashtirishga undash.

3. Empatiya va hamdardlikni rivojlantiring: jamoat xizmati yoki ko`ngillilik kabi boshqalarga nisbatan tushunish va hamdardlikni rag`batlantiradigan faoliyatni targ`ib qiling.

4. Shaxsiy o`sish uchun imkoniyatlar yarating: intellektual va ma`naviy o`sishni rag`batlantirish uchun axloq, axloq va falsafa kabi mavzularni o`rganadigan seminarlar, seminarlar yoki kurslarni taklif qiling.

5. Turli xil va inklyuziv muhitni qo`llab-quvvatlang: Turli e`tiqodlar, madaniyatlar va nuqtai nazarlarni hurmat qiladigan va nishonlaydigan inklyuziv va qo`llab-quvvatlovchi hamjamiyat yarating.

6. Tanqidiy fikrlashni rag`batlantiring: odamlarni taxminlarga shubha qilishga, noto`g`ri qarashlarga qarshi turishga va atrofdagi dunyo haqida tanqidiy fikrlashga o`rgating. Bu o`zini va boshqalarni chuqurroq tushunishga yordam beradi.

7. Umrbod ta`limni rag`batlantirish: shaxslarni sinfdan tashqarida o`rganishni davom ettirishga, yangi mavzularni o`rganishga va intellektual munozaralarda qatnashishga undash.

Yodda tutingki, ma'naviy yetuklik shaxsiy sayohatdir va u har bir kishi uchun har xil ko'rinishi mumkin. Shaxsiy e'tiqod va qadriyatlarni hurmat qilgan holda shaxsiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydigan va rivojlantiradigan muhit yaratish juda muhim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A. SH. Bekmurodov, Z.Y.Karimov — Bosh maqsadimiz - keng ko'lamli islohatlar va modernizatsiya yo'lini qat'iyat bilan davom ettirish. Toshkent – 2013.
2. Azizxo'jaeva N.N. O'qituvchi mutaxassisligiga tayyorlash texnologiyasi. –T.: TDPU, 2000. – 52 b.
3. Goziev Yo.Yo. «Umumiy psixologiya» 1-2-tom. Toshkent-2002y.
4. Yuldoshev J. Yangi pedagogik texnologiya: yunalishlari, muammolari, yechimlari. «Xalq ta'limi», 1999 yil, 4-son, 4-11 betlar.
5. Mahmudov M. O'quv materialini didaktik loyihalash tizimi. «Pedagogik mahorat», 2002 yil, 3-son, 3-11 betlar.